

Dohovor proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu

Výbor proti mučeniu

Záverečné odporúčania k štvrtej periodickej správe Slovenska

1. Výbor preskúmal štvrtú periodicкую správu Slovenska¹ na svojom 1989. a 1992. zasadnutí,² ktoré sa konali 27. a 28. apríla 2023, a na svojom 2006. zasadnutí, ktoré sa konalo 9. mája 2023, prijal tieto záverečné pripomienky.

A. Úvod

2. Výbor vyjadruje uznanie zmluvnej strane za prijatie zjednodušeného postupu podávania správ a za predloženie svojej periodickej správy podľa tohto postupu, pretože sa tak zlepšuje spolupráca medzi zmluvnou stranou a výborom a zameriava sa na preskúmanie správy a dialóg s delegáciou.

3. Výbor oceňuje, že mal príležitosť zapojiť sa do konštruktívneho dialógu s delegáciou zmluvnej strany, ako aj odpovede poskytnuté na otázky a obavy vznesené počas posudzovania štvrtej periodickej správy.

B. Pozitívne aspekty

4. Výbor víta podpísanie opčného protokolu k Dohovoru proti mučeniu zmluvnou stranou 14. decembra 2018 a očakáva jeho ratifikáciu v súlade so zárukami poskytnutými zmluvnou stranou.

5. Výbor tiež víta iniciatívy zmluvnej strany na revíziu a zavedenie legislatívy v oblastiach relevantných pre dohovor, vrátane prijatia nasledujúcich zákonov:

(a) Zákon č. 174/2015 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon posilnením základných právnych záruk, v roku 2015;

(b) Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov, ktorým sa stanovuje množstvo opatrení zameraných na ochranu a poskytovanie nápravy a rehabilitáciu obetiam mučenia a zlého zaobchádzania a zahŕňa definíciu „trestného činu domáceho násillia“, v roku 2017;

(c) Zákon č. 161/2018 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon a niektoré zákony a ktorým sa nariaďuje použitie technických zariadení určených na záznam zvuku a obrazu pri výsluchu mladistvých, v roku 2018;

(d) Zákon č. 321/2018 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon o probačných a mediačných úradníkoch a niektoré zákony a ktorým sa umožňuje vykonávať rôzne neväzobné opatrenia, v roku 2018;

* Prijaté výborom na jeho sedemdesiatom šiestom zasadnutí (17. apríla – 12. mája 2023).

¹ CAT/C/SVK/4.

² Pozri CAT/C/SR.1989 a CAT/C/SR.1992.

(e) Zákon č. 308/2021 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Trestný poriadok a ktorým sa zavádzajú nové limity na použitie kolúznej väzby, v roku 2021;

(f) Zákon č. 339/2022 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon o výkone väzby a ktorým sa ustanovujú maximálne lehoty na použitie samoväzby, v roku 2022;

(g) Zákon č. 495/2022 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon o zdravotnej starostlivosti a ktorým sa zavádza nový zákonný rámec podmienok používania obmedzovacích prostriedkov, v roku 2023.

6. Výbor oceňuje iniciatívy zmluvnej strany upraviť svoje politiky a postupy s cieľom poskytnúť väčšiu ochranu ľudských práv a uplatňovať Dohovor, a to najmä tieto:

(a) Celoštátna stratégia ochrany a podpory ľudských práv prijatá v roku 2015;

(b) Akčný plán predchádzania a eliminácie rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a iných foriem intolerancie prijatý v roku 2015;

(c) Akčný plán predchádzania všetkým formám diskriminácie na roky 2016 – 2019 prijatý v roku 2015;

(d) Akčný plán ochrany práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2016 – 2020 prijatý v roku 2016;

(e) Piaty Národný program boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2019 – 2023 prijatý v roku 2018;

(f) Stratégia rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030 prijatá v roku 2021;

(g) Národná stratégia deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti prijatá v roku 2021;

(h) Ospravedlnenie vlády rómskym ženám a dievčatám, ktoré sa stali obeťami nútených a nedobrovoľných sterilizácií, vydané v roku 2021;

(i) Ospravedlnenie vlády obetiam nadmerného použitia sily v rámci policajného zásahu v Moldave nad Bodvou vydané v roku 2021.

C. Hlavné obavy a odporúčania

Definícia mučenia

7. Výbor je znepokojený tým, že v legislatíve zmluvnej strany chýba definícia mučenia, že tresty za trestný čin mučenia môžu byť najviac dva roky odňatia slobody a že v ustanovení kriminalizujúcom mučenie v Trestnom zákone sa výslovne neuvádza, že žiadne výnimočné okolnosti nemôžu byť použité ako ospravedlnenie mučenia. Okrem toho je výbor znepokojený tým, že v Trestnom zákone sa nestanovujú tresty za činy krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania, ku ktorým dochádza v dôsledku nedbanlivosti, vzhľadom na požiadavku úmyslu podľa článku 420 (čl. 1, 2 a 4).

8. Výbor opakuje svoje odporúčanie³, aby zmluvná strana prijala definíciu mučenia, ktorá by zahŕňala všetky prvky uvedené v článku 1 dohovoru a zabezpečila, aby tresty za mučenie boli primerané závažnosti tohto trestného činu v súlade s článkom 4 ods. 2 dohovoru, pri zohľadnení skutočnosti, že vážne nezrovnalosti medzi definíciou dohovoru a definíciou začlenenou do vnútroštátneho práva vytvárajú skutočné alebo potenciálne medzery v oblasti beztrestnosti.

³ CAT/C/SVK/CO/3, ods. 7.

Základné právne záruky

9. Výbor je znepokojený tým, že zadržané osoby, vrátane maloletých, nemajú v praxi od úplného začiatku pozbavenia osobnej slobody všetky základné právne záruky, najmä:

(a) že zadržané osoby nemajú vždy účinný prístup k bezplatnej právnej pomoci od začiatku ich pozbavenia osobnej slobody a že sa vyskytli prípady, v ktorých im bol prístup k právnej pomoci poskytnutý až po príchode na súd alebo po vzatí do väzby;

(b) že polícia bola prítomná pri prvotných lekárskejších prehliadkach osôb vo väzbe a že citlivé informácie týkajúce sa výsledkov takýchto vyšetrení nie sú uchovávané dostatočne dôverne;

(c) že napriek pozitívnym zlepšeniam v poskytovaní informácií zadržaným osobám o ich právach, tieto informácie sú stále nedostatočne úplné;

(d) že v niektorých prípadoch sa zadržaným osobám bráni oznámiť ich zatknutie rodinnému príslušníkovi alebo inej osobe, najmä ak sa vyšetrujúci dôstojník domnieva, že to môže zasahovať do trestného konania;

(e) že mladiství podozriví sú zadržávaní v nevhodnom prostredí a môžu byť vypočúvaní bez prítomnosti rodiča, právnik alebo inej dôveryhodnej osoby (čl. 2).

10. **Zmluvná strana by mala zabezpečiť, aby boli zaručené všetky základné právne záruky, a to v zákone aj v praxi, pre všetky zadržané osoby od začiatku ich pozbavenia osobnej slobody, vrátane práva:**

(a) **na pomoc advokáta, a to aj počas výsluchu, a v prípade potreby prístup k bezplatnej právnej pomoci;**

(b) **požiadať a získať bezplatné lekárske vyšetrenie nezávislým lekárom alebo lekárom podľa vlastného výberu a práva na zachovanie dôvernosti o lekárskejších vyšetreniach;**

(c) **na úplné a komplexné informácie o svojich právach, dôvodoch ich zatknutia a akýchkoľvek obvineniach proti nim v jazyku, ktorému rozumejú, a dostupným spôsobom;**

(d) **informovať člena rodiny alebo inú osobu podľa vlastného výberu o ich zadržaní, a to aj počas predbežného výsluchu;**

(e) **byť zadržané a vypočúvané spôsobom, ktorý zohľadňuje ich vek, zraniteľnosť a porozumenie, najmä pokiaľ ide o mladistvých.**

Národné stredisko pre ľudské práva

11. Hoci výbor oceňuje postupné zvyšovanie alokácie finančných prostriedkov Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva a s tým súvisiace rozširovanie ľudských zdrojov strediska, je naďalej znepokojený obmedzeným mandátom strediska, nedostatočnou prehľadnosťou a transparentnosťou výberového konania pri menovaní jeho členov, obmedzenou nezávislosťou a chýbajúcou jasnou a explicitnou funkčnou imunitou jeho členov (čl. 2).

12. **Zmluvná strana by mala zmeniť a doplniť príslušnú legislatívu s cieľom posilniť mandát a nezávislosť Slovenského národného strediska pre ľudské práva tak, aby sa zabezpečil plný súlad so zásadami týkajúcimi sa postavenia národných inštitúcií na podporu a ochranu ľudských práv (parížske zásady), a to aj prostredníctvom zákonného ustanovenia funkčnej imunity svojich členov.**

Výšetrovacia väzba

13. Hoci výbor berie na vedomie nedávne kroky, ktoré zmluvná strana prijala na zníženie využívania vyšetrovacej väzby v prospech väčšieho využívania neväzobných opatrení, výbor je naďalej znepokojený prípadmi príliš zdĺhavých súdnych konaní a

chýbajúcou legislatívnou iniciatívou na zmenu a doplnenie Trestného poriadku, ktorý umožňuje trvanie vyšetrovacej väzby až päť rokov (čl. 2, 11 a 16).

14. **Zmluvná strana by mala zmeniť a doplniť legislatívu s cieľom skrátiť trvanie vyšetrovacej väzby, ktorá by sa mala používať ako výnimka, mala by sa uplatňovať na obmedzené časové obdobia, mala by byť jasne regulovaná a vždy by mala podliehať súdnemu dohľadu, aby sa zaručili základné právne a procesné záruky. Zmluvná strana by mala pokračovať vo využívaní a rozširovaní využívania neväzobných opatrení namiesto vyšetrovacej väzby v súlade so Štandardnými minimálnymi pravidlami OSN pre opatrenia, ktoré nezahŕňajú pozbavenie osobnej slobody (Tokijské pravidlá).**

Nadmerné používanie sily zo strany orgánov činných v trestnom konaní, vrátane násilia voči Rómom

15. Výbor je znepokojený správami o nadmernom použití sily spolu s vyhrážkami a verbálnymi útokmi zo strany predstaviteľov orgánov činných v trestnom konaní, najmä voči členom rómskej komunity. Výbor je ďalej znepokojený nízkym počtom sťažností, trestných stíhaní a odsúdení v takýchto prípadoch a poznamenáva, že v prípadoch, keď sú vznesené obvinenia voči pracovníkom činným v trestnom konaní, takéto obvinenia sa zvyčajne týkajú skôr trestných činov ublíženia na zdraví alebo zneužitia právomoci než mučenia alebo krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania. Výbor tiež vyjadruje znepokojenie nad tým, že vo verejne známom prípade z Moldavy nad Bodvou v roku 2013 boli pracovníci orgánov činných v trestnom konaní zapletení do incidentov oslobodení od akéhokoľvek protiprávneho konania, a to napriek zisteniam Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *R. R. a R.D. proti Slovensku*⁴, že došlo k mučeniu alebo zlému zaobchádzaniu. Vo všeobecnosti je výbor znepokojený tým, že v rozsudkoch súdu sa stanovilo, že zmluvná strana dostatočne nevyšetrila diskriminačné motívy súvisiace s nadmerným použitím sily orgánmi činnými v trestnom konaní proti členom rómskej komunity⁵ (čl. 2, 12 – 14 a 16).

16. Zmluvná strana by mala:

(a) **vykonať rýchle, nestranné, dôkladné a účinné vyšetrovanie všetkých obvinení z nadmerného použitia sily vrátane mučenia a zlého zaobchádzania zo strany príslušníkov orgánov činných v trestnom konaní a zabezpečiť, aby osoby podozrivé zo spáchania takýchto činov boli počas celého vyšetrovania okamžite odvolané z funkcie a zároveň zabezpečiť dodržiavanie zásady prezumpcie nevinny;**

(b) **stíhať osoby podozrivé zo spáchania mučenia alebo zlého zaobchádzania podľa článku 420 Trestného zákona a v prípade, že budú uznané vinnými, zabezpečiť, aby dostali tresty zodpovedajúce závažnosti ich činov a aby sa obetiam včas poskytli primerané nápravné prostriedky;**

(c) **zabezpečiť, aby boli motívy diskriminácie dostatočne vyšetrené, ak existuje podozrenie, že zohrali úlohu pri spáchaní trestného činu, a zabezpečiť, aby sa takéto motívy považovali za prít'azujúcu okolnosť v trestnom stíhaní;**

(d) **vyhotovovať videozáznamy všetkých úkonov polície, a to aj počas výsluchov a pomocou telových kamier, a zabezpečiť, aby osoby, ktoré vzniesli obvinenia z mučenia a zlého zaobchádzania, ako aj svedkovia takýchto činov, boli chránené pred odvetným konaním vrátane obvinení z trestného činu;**

(e) **pokračovať v boji proti negatívnym postojom, stigmatizácii a diskriminácii voči členom rómskej komunity a iným menšinovým skupinám prítomným v zmluvnej strane, a to aj prostredníctvom implementácie komunitných osvetových programov a programov na zvyšovanie povedomia pre širokú verejnosť a pokračujúceho monitorovania a hodnotenia Stratégie rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030 prijatej v roku 2021, aby sa zabezpečila jej účinnosť;**

(f) **poskytnúť výboru aktualizované informácie o počte prípadov nadmerného použitia sily zo strany orgánov činných v trestnom konaní, ktoré boli vyšetrované,**

⁴ *R.R. a R.D. proti Slovensku*, žiadosť č. 20649/18, rozsudok z 1. septembra 2020.

⁵ Pozri napríklad *Lakatošová a Lakatoš proti Slovensku*, žiadosť č. 655/16, rozsudok z 11. decembra 2018 a *R.R. a R.D. proti Slovensku*, žiadosť č. 20649/18, rozsudok z 1. septembra 2020.

v členení podľa veku, pohlavia a etnického alebo národnostného pôvodu obetí; počte páchateľov, ktorí boli stíhaní za činy mučenia a zlého zaobchádzania; a trestoch pre osoby, ktoré boli uznané vinnými.

Podmienky zadržania

17. Hoci výbor berie na vedomie informácie poskytnuté zmluvnou stranou, v ktorých sa podrobne opisuje pozitívne úsilie vynaložené na zlepšenie materiálnych podmienok a kvality života osôb zbavených osobnej slobody, vrátane väzňov odsúdených na doživotné tresty, je znepokojený týmito skutočnosťami:

(a) neuspokojivé podmienky vo väzenských a zadržiavacích celách vrátane nedostatočného priestoru v cele, nedostatku prirodzeného svetla a zlej cirkulácie vzduchu;

(b) represívne režimy týkajúce sa maximálnej bezpečnosti a väzňov odsúdených na doživotné tresty vrátane nedostatočného času stráveného mimo ciel, obmedzeného prístupu k rekreácii a používania manuálnych obmedzení a prítomnosti väzenských dozorcov počas lekárskeho vyšetrení;

(c) nadmerné a rutinné používanie osobných prehliadok bez individuálneho hodnotenia rizika a gynekologické prehliadky dievčat v rámci stanoveného postupu, čo môže predstavovať kruté, neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie;

(d) nedostatok kvalifikovaného zdravotníckeho personálu vo väzniciach vrátane psychologického a psychiatrického personálu, čo vedie k obmedzenému prístupu väzňov k starostlivosti o duševné zdravie (čl. 2, 11 a 16).

18. **Zmluvná strana by mala zabezpečiť, aby podmienky zadržania boli v úplnom súlade so Štandardnými minimálnymi pravidlami OSN pre zaobchádzanie s väzňami (pravidlá Nelsona Mandelu) a Pravidlami OSN pre zaobchádzanie s väzenkyňami a opatrenia voči páchateľkám, ktoré nezahŕňajú pozbavenie osobnej slobody (bangkoké pravidlá). Zmluvná strana by mala najmä:**

(a) zabezpečiť, aby sa používanie obmedzovacích prostriedkov obmedzovalo na okolnosti, v ktorých je takéto použitie absolútne nevyhnutné, a aby boli primerané, podliehali prísnej regulácii a používali sa čo najkratšie;

(b) obmedziť prax osobných prehliadok osôb zbavených osobnej slobody na výnimočné prípady a zabezpečiť, aby v prípade, že sa takéto prehliadky vykonajú, boli sprevádzané prinajmenšom dôvodným podozrením z protiprávneho konania a aby boli splnené kritériá nevyhnutnosti, opodstatnenosti a primeranosti v súlade s pravidlami 50 až 53 pravidiel Nelsona Mandelu;

(c) zabezpečiť, aby väzniciam boli pridelené potrebné ľudské a materiálne zdroje na poskytovanie primeranej zdravotnej starostlivosti väzňom, a to aj prostredníctvom naboru kvalifikovaného personálu, aby sa zabezpečilo, že všetci, ktorí potrebujú starostlivosť o duševné zdravie, ju budú môcť rýchlo dostať.

Zariadenia psychiatrickej starostlivosti

19. Výbor oceňuje úprimnú odpoveď zmluvnej strany, pokiaľ ide o jej informovanosť o pacientoch, ktorým bolo zabránené opustiť psychiatrické zariadenie napriek ich dobrovoľnému prijatiu, a jej uznanie, že takéto prax sa musí prednostne riešiť. Výbor je však touto skutočnosťou naďalej znepokojený. Okrem toho je výbor znepokojený vysokou mierou inštitucionalizácie v zariadeniach psychiatrickej starostlivosti celkovo. Výbor tiež berie na vedomie mechanizmy dohľadu zavedené zmluvnou stranou, vrátane Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou, avšak výbor ľutuje, že ide skôr o reaktívny než proaktívny mechanizmus. Výbor napokon berie na vedomie snahu zmluvnej strany eliminovať používanie klietkových postelí do roku 2025 a jej celkové úsilie o ďalšie uzákonenie používania obmedzovacích prostriedkov v zdravotníckych zariadeniach (čl. 2 a 16).

20. **Zmluvná strana by mala:**

(a) zabezpečiť dodržiavanie práva na slobodu pacientov dobrovoľne prijatých do zariadení psychiatrickej starostlivosti, a to aj zabezpečením toho,

aby boli zákonom stanovené dostatočné záruky pre takýchto pacientov a aby boli sprevádzané účinnými možnosťami odvolania sa proti nedobrovoľnej inštitucionalizácii;

(b) namiesto samostatného preventívneho mechanizmu s osobitným mandátom pre zariadenia psychiatrickej starostlivosti zabezpečiť, aby novozriadený Národný preventívny mechanizmus disponoval dostatočnými finančnými a ľudskými zdrojmi, vrátane špecializovaného personálu, aby bolo možné vykonávať pravidelné a efektívne preventívne monitorovanie zariadení psychiatrickej starostlivosti s cieľom znížiť možnosť mučenia a krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania;

(c) pokračovať vo svojom úsilí a zintenzívniť svoje úsilie v oblasti deinštitucionalizácie v prospech alternatívnych a komunitných služieb starostlivosti, a to aj prostredníctvom účinnej implementácie Národnej stratégie deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti prijatej v roku 2021;

(d) urýchliť svoje úsilie o elimináciu používania klieťkových postelí a zabezpečiť, aby alternatívne postupy, vrátane používania izolácií, boli kompatibilné s medzinárodnými a regionálnymi normami pre ľudské práva, vrátane obmedzujúcich prostriedkov v psychiatrických zariadeniach pre dospelých (revidované normy CPT) (CPT/ Inf (2017)6) Európskeho výboru na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania.

Rodovo motivované násilie

21. Výbor berie na vedomie pozitívne kroky, ktoré zmluvná strana podnikla s cieľom bojovať proti rodovo motivovanému a domácejmu násiliu a reagovať naň. Výbor je však znepokojený tým, že napriek zavedeniu tejto legislatívy sa počas pandémie ochorenia Covid-19 prudko zvýšil počet prípadov domáceho násillia, vrátane prípadov matkovrážd a iných prípadov smrti z rúk blízkych príbuzných alebo partnerov. Výbor je tiež znepokojený tým, že činy rodovo motivovaného a domáceho násillia medzi členmi rómskej komunity sa často nenahlasujú, čo vedie k obmedzenému prístupu obetí k ochranným a rehabilitačným službám a náprave a k chýbajúcej zodpovednosti páchatel'ov (čl. 2, 12 – 14 a 16).

22. Zmluvná strana by mala zabezpečiť, aby sa všetky činy domáceho a rodovo motivovaného násillia, a to najmä prípady, ktoré zahŕňajú konanie a opomenutie zo strany štátnych orgánov alebo iných subjektov, ktoré nesú medzinárodnú zodpovednosť zmluvnej strany podľa dohovoru, dôkladne vyšetrili, aby údajní páchatelia boli stíhaní a v prípade odsúdenia primerane potrestaní a aby obeť alebo ich rodiny dostali nápravu vrátane primeraného odškodnenia a rehabilitácie a mali prístup k právnej pomoci, bezpečným prístreškom a potrebnej zdravotnej starostlivosti a psychosociálnej podpore. Okrem toho výbor odporúča, aby zmluvná strana zvýšila svoje úsilie v oblasti informovania a vzdelávania príslušníkov rómskej komunity a iných menšinových skupín, pokiaľ ide o domáce a rodovo motivované násillie, vrátane vzdelávania a zvyšovania povedomia medzi mužmi a chlapcami, a zintenzívnila svoje úsilie budovať vzťah dôvery medzi príslušníkmi menšinových komunit a štátnymi inštitúciami.

Nedobrovoľná sterilizácia rómskych žien

23. Výbor chváli zmluvnú stranu za jej úsilie napraviť historické krivdy týkajúce sa nedobrovoľnej sterilizácie rómskych žien, a to aj prostredníctvom vydania oficiálneho ospravedlnenia a návrhov na vytvorenie systému odškodnenia obetí. Výbor sa však obáva, že súčasné návrhy týkajúce sa štátneho systému odškodňovania obmedzujú obdobie pre žiadosti o odškodnenie na dva roky, čo môže mať vplyv na schopnosť obetí žijúcich v zahraničí alebo osôb s obmedzeným prístupom k informáciám získať odškodnenie. Výbor je tiež znepokojený pomerne nízkou sumou navrhovaného odškodnenia, ktorá je obmedzená na 5 000 EUR na obeť, a tým, že finančné prekážky, ako sú náklady na právne čestné vyhlásenia a cestovanie do regionálnych centier s cieľom doplniť dokumentáciu žiadostí, môžu brániť niektorým obetiam v získaní primeraného odškodnenia (čl. 2, 12 – 14 a 16).

24. Zmluvná strana by mala zabezpečiť, aby sa všetky obvinenia z nútených alebo nedobrovoľných sterilizácií vyšetrili neustranne, aby zodpovedné osoby boli uznané za zodpovedné a aby sa obetiam poskytlo primerané odškodnenie. Mala by tiež prijať legislatívne a politické opatrenia na predchádzanie a kriminalizáciu nútenej alebo nedobrovoľnej

sterilizácie žien, najmä jasne definovať požiadavku na slobodný, predchádzajúci a informovaný súhlas so sterilizáciou a zvyšovať informovanosť rómskych žien a zdravotníckeho personálu o tejto požiadavke. Výbor ďalej odporúča, aby zmluvná strana zvýšila priestor pre tvrdenia o nedobrovoľnej sterilizácii, vykonala proaktívnu analýzu s cieľom určiť všetky osoby, ktoré mohli byť nedobrovoľne sterilizované, a zapojila sa do proaktívneho oslovovania obetí s cieľom zvýšiť povedomie o navrhovanej kompenzačnej schéme, a to pred implementáciou aj počas nej. V prípade okolností, keď sa od obetí vyžaduje čestné vyhlásenie potvrdzujúce nedobrovoľnú sterilizáciu, zmluvný štát by mal zabezpečiť, aby mali obeť prístup k bezplatnej právnej pomoci pri získaní takéhoto čestného vyhlásenia. Všeobecnejšie povedané, zmluvná strana by mala odstrániť všetky finančné prekážky pri získaní kompenzácie, vrátane nákladov spojených s cestovaním do regionálnych centier na podanie dokumentácie k sťažnosti. Zmluvná strana by mala tiež zabezpečiť, aby poskytnuté odškodnenie bolo úmerné ujme, ktorú utrpeli obeť, berúc do úvahy rozhodnutia vydané v podobných prípadoch v regióne vrátane rozhodnutí Európskeho súdu pre ľudské práva.

Zákaz vyhostenia alebo vrátenia, stav bez štátnej príslušnosti a migrácia

25. Výbor je znepokojený pravidlami, podľa ktorých môže hraničná polícia SR odmietnuť vpustiť osoby, ktoré sa snažia vstúpiť na územie zmluvnej strany z humanitárnych dôvodov, a mierou voľnej úvahy, ktorá sa pri takomto rozhodovaní poskytuje. Hoci sa proti takýmto rozhodnutiam možno odvolať v správnom konaní, výbor sa obáva, že v praxi môže byť prístup k takémuto odvolaciemu prostriedku obmedzený. Výbor je znepokojený aj tým, že zmluvná strana nemá účinný postup na určenie osoby bez štátnej príslušnosti, hoci berie na vedomie zákon č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov, ktorý obsahuje definíciu osôb bez štátnej príslušnosti a možnosť udeliť im trvalý pobyt (čl. 2, 3 a 16).

26. Zmluvná strana by mala zabezpečiť, aby nikto nemohol byť vyhostený, vrátený alebo vydaný do iného štátu, ak existujú vážne dôvody domnievať sa, že by sa tým vystavil osobnému a predvídateľnému riziku mučenia. Mala by tiež zabezpečiť, aby sa takýmto osobám poskytli účinné a dostupné možnosti na odvolanie sa proti takýmto rozhodnutiam, a to aj poskytnutím prístupu k bezplatnej právnej pomoci, a aby sa všetky zamietnutia vstupu zakladali na individuálnom posúdení a dodržiavala sa zásada zákazu vyhostenia alebo vrátenia. Zmluvná strana by mala tiež zaviesť osobitný postup určenia osoby bez štátnej príslušnosti, vytvoriť centrálnu databázu osôb bez štátnej príslušnosti na svojom území a zvážiť stiahnutie výhrady k článku 27 Dohovoru z roku 1954 o právnom postavení osôb bez štátnej príslušnosti.

27. Výbor je znepokojený tým, že rodiny s deťmi sú naďalej zadržované zmluvnou stranou, a to aj v súvislosti s dublinskými návratmi. Vyjadruje tiež znepokojenie nad tým, že napriek tomu, že sú k dispozícii alternatívy k zaisteniu, takéto alternatívy sa zriedka uplatňujú alebo sú pre zadržaných neprístupné z dôvodu finančnej záťaže, ktorú môže prepustenie znamenať (čl. 2, 11 a 16).

28. Zmluvná strana by mala využívať zaistenie rodín s deťmi len ako krajné opatrenie a na čo najkratšie primerané obdobie a náležite zvážiť dostupnosť, účinnosť a vhodnosť alternatív k zaisteniu v každom jednotlivom prípade v súlade s Tokijskými pravidlami.

Obchodovanie s ľuďmi

29. Hoci výbor oceňuje informácie poskytnuté zmluvnou stranou o počte vyšetrovaní a stíhaní prípadov potenciálneho obchodovania s ľuďmi, výbor ľutuje, že neboli poskytnuté aktuálne informácie o počte trestných stíhaní, ktoré viedli k trestným rozsudkom. Výbor vyjadruje v tejto súvislosti svoje obavy vzhľadom na získané informácie naznačujúce, že počet odsúdení za obchodovanie s ľuďmi v zmluvnej strane zostáva nízky. Výbor ďalej vyjadruje svoje znepokojenie nad tým, že v prípade neexistencie sťažnosti sa nevykonávajú *proprio motu* vyšetrovania obchodovania s ľuďmi. Výbor je tiež znepokojený pokračujúcim rozšírením núteného žobrania a obchodovania s ľuďmi na účely sexuálneho vykorisťovania v zmluvnej strane, najmä medzi rómskou komunitou (čl. 2, 12 – 14 a 16).

30. **Zmluvná strana by mala zabezpečiť, aby sa prípady obchodovania s ľuďmi dôkladne vyšetrili, a to aj v prípade absencie sťažnosti, aby podozriví páchatelia boli stíhaní a v prípade usvedčenia potrestaní primeranými sankciami, a zabezpečiť, aby obeť získali plné odškodnenie vrátane primeranej kompenzácie a rehabilitácie. Zmluvná strana by mala tiež zabezpečiť úplné vykonávanie svojho piateho Národného programu boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2019 – 2023 a monitorovať a hodnotiť jeho účinnosť, pričom získané poznatky premietne do budúcich iniciatív na boj proti obchodovaniu s ľuďmi.**

Odborná príprava

31. Hoci výbor berie na vedomie informácie poskytnuté zmluvnou stranou o odbornej príprave lekárov, orgánov činných v trestnom konaní, súdnictva a iných vládnych úradníkov zapojených do výkonu spravodlivosti, ľutuje, že väčšina poskytnutých informácií sa týkala odbornej prípravy v oblasti obchodovania s ľuďmi alebo rodovo motivovaného násillia a že v prípadoch, kde sa spomínala odborná príprava zameraná na mučenie a kruté, neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie, sa odborná príprava týkala skôr regionálnych ako univerzálnych noriem. Výbor ďalej ľutuje, že neboli poskytnuté žiadne informácie týkajúce sa odbornej prípravy vojenského personálu v oblasti dohovoru alebo ustanovení medzinárodného humanitárneho práva súvisiacich s mučením, že neboli poskytnuté žiadne informácie týkajúce sa monitorovania a hodnotenia účinnosti odbornej prípravy a že sudcovia a právnici neabsolvujú odbornú prípravu k Manuálu o účinnom vyšetrení a dokumentácii mučenia a iného krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (Istanbulský protokol), alebo všeobecnejšie k rozpoznávaniu znakov mučenia (čl. 10).

32. **Zmluvná strana by mala zabezpečiť, aby všetci príslušní verejní činitelia, najmä príslušníci bezpečnostných síl, armády, väzenskí úradníci, súdni úradníci, právnici a lekári, absolvovali odbornú prípravu o ustanoveniach dohovoru, najmä o absolútnom zákaze mučenia, a aby si boli plne vedomí toho, že porušovanie týchto ustanovení sa nesmie tolerovať a musí sa vyšetrovať a že zodpovední musia byť stíhaní a po usvedčení primerane potrestaní. Okrem toho by zmluvná strana mala vykonávať monitorovanie a hodnotenie tejto odbornej prípravy s cieľom posúdiť jej účinnosť a zabezpečiť, aby všetci príslušní zamestnanci vrátane sudcov a právnikov absolvovali osobitnú odbornú prípravu zameranú na identifikáciu prípadov mučenia a zlého zaobchádzania, a to aj prostredníctvom odbornej prípravy o Istanbulskom protokole (v revidovanom znení).**

Vyšetrovanie a stíhanie činov mučenia a krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania

33. Výbor je znepokojený nedostatkom stíhania v zmluvnej strane za zločin mučenia alebo krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania podľa článku 420 Trestného zákona. Výbor je znepokojený tým, že v dôsledku nedostatočnej definície mučenia v legislatíve zmluvnej strany a podobných trestov, ktoré tento trestný čin ukladá iným osobám, ktoré majú nižšie dôkazné prahy, ako je zneužitie právomoci podľa článku 326 Trestného zákona, činy mučenia a krutého, neľudského a ponižujúceho zaobchádzania ako také nie sú stíhané. Výbor by chcel zmluvnej strane pripomenúť, že pomenovanie a stíhanie trestného činu mučenia podporuje cieľ dohovoru, a to nielen tým, že každého, vrátane páchatel'ov, obeť a verejnosti, upozorní na osobitnú závažnosť trestného činu, ale aj tým, že umožní zodpovedným predstaviteľom sledovanie konkrétneho trestného činu mučenia a umožnenie a splnomocnenie verejnosti na monitorovanie a v prípade potreby na napadnutie konania a opomenutia štátu, ktoré porušuje dohovor. Napokon, napriek zriadeniu Úradu inšpekčnej služby v roku 2019 je výbor znepokojený správami, ktoré poukazujú na nedostatočnú nezávislosť a nestrannosť tohto orgánu, ktorý je zriadený v rámci rovnakej sekcie vlády ako polícia a ktorý sa na niektorých miestach nachádza aj v tej istej budove (čl. 2, 11 – 14 a 16).

34. **Zmluvná strana by mala zabezpečiť, aby všetky obvinenia z mučenia a krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania boli vyšetrené a stíhané ako také, berúc do úvahy dôležitú úlohu, ktorú má stíhanie mučenia a krutého, neľudského a ponižujúceho zaobchádzania nielen s ohľadom na odstrašovanie a zodpovednosť, ale aj z hľadiska odškodnenia obeť. Zmluvná strana by mala tiež prijať potrebné legislatívne a iné opatrenia, aby zabezpečila, že vyšetrovanie bude vedené nezávislými**

mechanizmami, ktoré sú inštitucionálne nezávislé, aby sa predišlo konfliktom záujmov pri vyšetrowaní mučenia a zlého zaobchádzania.

Náprava

35. Výbor berie na vedomie pozitívne opatrenia zavedené zmluvnou stranou v oblasti rehabilitácie a nápravy pre obeť mučenia a krutého, neľudského a ponižujúceho zaobchádzania, a to aj prostredníctvom vydávania vládnych ospravedlnení a prijatia zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov, vyjadruje však znepokojenie nad nízkym počtom odborníkov v oblasti duševného zdravia kvalifikovaných v poskytovaní psychologickú a psychiatrickú podporu obetiam mučenia a zlého zaobchádzania (čl. 14).

36. **Výbor odporúča, aby zmluvná strana pokračovala vo svojom úsilí o zabezpečenie rehabilitácie a nápravy pre obeť mučenia a krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania, pričom bude osobitnú pozornosť venovať zabezpečeniu dostatočného počtu kvalifikovaného personálu na uspokojenie potrieb obetí. Výbor tiež odporúča, aby zmluvná strana zväžila príspevok do Dobrovoľného fondu OSN pre obeť mučenia.**

Telesný trest

37. Výbor je znepokojený nejasnosťami v zákone o telesných trestoch detí v domácnosti s tým, že zákon o rodine v znení neskorších predpisov umožňuje „primerané výchovné prostriedky“ a nestanovuje výslovný zákaz telesných trestov v rodinnom prostredí. Hoci výbor berie na vedomie informácie poskytnuté zmluvným štátom, že takýto zákaz je implicitne zahrnutý v jeho legislatíve, výbor zdôrazňuje dôležitý odrádzajúci a výchovný účinok, ktorý môže mať výslovný zákaz na používanie telesných trestov rodičmi voči ich deťom (čl. 16).

38. **Výbor odporúča zmluvnej strane, aby jasne a jednoznačne zakázala používanie telesných trestov pri výkone rodičovských práv a povinností a prijala súvisiace osvetové a vzdelávacie kampane na informovanie širokej verejnosti o zákaze používania telesných trestov voči deťom a ich dôsledkoch.**

Následný postup

39. Výbor žiada zmluvnú stranu, aby do 12. mája 2024 poskytla informácie o následných opatreniach v súvislosti s odporúčaniami výboru o definícii mučenia; národnej inštitúcii pre ľudské práva zmluvnej strany; nedobrovoľnej sterilizácii rómskych žien; a telesných trestoch (pozri ods. 8, 12, 24 a 38 vyššie). V tejto súvislosti sa zmluvná strana vyzýva, aby informovala výbor o svojich plánoch na implementáciu niektorých alebo všetkých ostatných odporúčaní v týchto záverečných pripomienkach v nadchádzajúcom období podávania správ.

Iné záležitosti

40. Od zmluvnej strany sa požaduje, aby správu predloženú výboru a tieto záverečné pripomienky vo vhodných jazykoch šírila prostredníctvom oficiálnych webových stránok, médií a mimovládnych organizácií a aby informoval výbor o svojich informačných aktivitách.

41. Výbor žiada zmluvnú stranu, aby do 12. mája 2027 predložila svoju ďalšiu periodickú správu, ktorá bude jej piatou správou. Na tento účel a vzhľadom na skutočnosť, že zmluvná strana súhlasila s tým, že bude podávať správy výboru v rámci zjednodušeného postupu podávania správ, výbor vo vhodnom čase zašle zmluvnej strane zoznam problémov pred podaním správy. Odpovede zmluvnej strany na tento zoznam problémov budú predstavovať jej piatu periodickú správu podľa článku 19 dohovoru.